

Б.О. БАРАНОВСЬКИЙ

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
пр. Гагаріна, 72, м. Дніпропетровськ, 49050, Україна
boris_baranovski@mail.ru

ЗНАХІДКА *RUPPIA MARITIMA* L. (*RUPPIACEAE*) У КОНТИНЕНТАЛЬНИХ ВОДОЙМАХ УКРАЇНИ

Ключові слова: *Ruppia maritima*, рідкісний вид, Дніпропетровська область, Булахівський лиман

Ruppia maritima L. — водна морська чи солонувато-водна рослина з родини *Ruppiaceae* (раніше цей рід відносили до родини *Potamogetonaceae*).

Ruppia maritima відзначається вираженою протандрією, котра перешкоджає самозапиленню. Пиляки розкриваються до дозрівання приймочки, пилок спливає на поверхню води (епігідрофілія), згодом видовжуються квітконіжки. Маточки досягають поверхні води, де контактують із плаваючим пилком.

Ruppia maritima — багаторічник (рідше — однорічник), відновлюється вегетативно (кореневищами, плаваючими пагонами) та генеративно (рис. 1). Цвіте у червні—вересні, плодоносить у липні—жовтні.

За екологічними особливостями це — водний геофіт, терофіт, еугідаатофіт, геліосціофіт, глікогалофіт, потамід, гідрофіл, гідрохор, ендозоохор, S-стратег [6, 7, 10, 11].

За поширенням — майже космополіт. Близьким видом є *Ruppia cirrhosa* (Peltagna) Grande, яка трапляється в помірному та субтропічному поясах на прибережних мілководдях морів і внутрішніх водойм.

Ареал *R. maritima* в Україні охоплює приморські райони степової зони та Степового Криму. Тут вона є звичайним видом мілководь морських і приморських водойм. На території континентальної України вказується лише для засоленого озера в лісостеповій зоні поблизу м. Слов'янська Донецької обл. (рис. 2). Найближчі місцезнаходження — лимани та узбережжя Азовського моря в Акимівському і Бердянському районах [8].

У липні 2005 р. *R. maritima* виявлена в озері Булахівський лиман біля с. Булахівка Павлоградського р-ну Дніпропетровської обл. Це друге її місцезнаходження у водоймах континентальної України; локалітет віддалений від основного ареалу виду. Тут *R. maritima* зростає в умовах високомінералізованого озера III тераси долини р. Самари в місці впадіння р. Вовчої.

Озеро Булахівський лиман — це широке плесо лівої притоки р. Вовчої — р. Березнегуватої, яка не має постійного стоку, пересихає влітку і відзначається високою мінералізацією.

За результатами лабораторних досліджень Інституту «Дніпродіпроводгосп» у 2005 р. вода в озері за ступенем мінералізації віднесена до дуже солоної

Рис. 1. Загальний вигляд *Ruppia maritima* L.
 Fig. 1. General view of *Ruppia maritima* L.

Умовні позначення:

- — 1
- ▲ — 2

Рис. 2. Ареал *Ruppia maritima* L. у континентальній Україні: 1 — місцезнаходження за літературними даними (м. Слов'янськ); 2 — новий локалітет
 Fig. 2. Localities of *Ruppia maritima* L. in Continental Ukraine: 1 — habitats according to the literature; 2 — new habitat

(13,801 г/л), за іонним складом — до хлоридного класу, натрієвої групи, третього типу (таблиця).

Долина р. Березнегуватої рівнинна, крім верхньої частини, безліса (крім невеликих лісосмуг), розорана. Територія вздовж русла і власне русло річки заболочені в її нижній частині.

Від 2006 р. й донині в озері Булахівський лиман *R. maritima* трапляється постійно. Вона утворює моноценози між угрупованнями, сформованими *Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud. із проективним покриттям до 100 %.

Ruppia maritima в Україні не охороняється, оскільки є звичайним для приморських водойм видом, однак потребує охорони на території континентальної України. Запропонована для занесення до «Списку рідкісних та зникаючих рослин Дніпропетровської області» категорії 1 (зникаючий).

Виявлена в орнітологічному заказнику загальнодержавного значення «Булахівський лиман» (площею 100 га), створеному в 1977 р. на території III тераси р. Самари нижче впадіння в неї р. Вовчої, за 2 км північніше с. Булахівки Павлоградського р-ну.

Підставою для створення орнітологічного заказника на Булахівському лимані є велика різноманітність орнітофауни, зокрема рідкісних та зникаючих

Гідрохімічний склад озера Булахівський лиман

Фізико-хімічний показник	Величина
pH	7,9
Жорсткість, мг-екв/л	6,0
Кальцій, мг/л	270
Магній, мг/л	287
Калій, мг/л	49
Натрій, мг/л	4012
Хлориди, мг/л	8028
Сульфати, мг/л	907
Гідрокарбонати (HCO ₃), мг/л	284,6
Сума іонів, мг/л	13838
Сухий залишок, мг/л	13801

видів [1–5]. Вона вельми багата — включає 48 видів. Більшість видів птахів є перелітними, шлях міграції яких пролягає від Чорного та Азовського морів [1–5]. Можна припустити, що *R. maritima* занесена орнітохорним шляхом на акваторію озера Булахівський лиман, де вона натуралізувалася.

У зв'язку з цим виникла необхідність розширення заказника із включенням до нього території солончакової тераси та зміною його статусу на ландшафтний заказник загальнодержавного значення.

Назви видів рослин подані за зведенням *Vascular plants of Ukraine* [12].

Гербарні екземпляри *R. maritima* передано до Гербарію Інституту ботаніки НАН України (KW) та Гербарію Дніпропетровського національного університету (DSU).

1. Булахов В.Л., Губкін А.А. Современное состояние орнитофауны Днепропетровщины // Пр. Укр. орнітолог. т-ва. — К.: УОТ, 1996. — С. 3–18.
2. Губкін О.А. Екологічна роль солончакових місцепроживань у формуванні внутрішньо-континентальних лиманних орнітокомплексів: Автореф. дис. ... канд. біол. наук. — Дніпропетровськ: Дніпропетров. держ. ун-т, 1993. — 22 с.
3. Губкін А.А., Барабаш І.П. Серый гусь на Днепропетровщине // Фауна и биология гусеобразных птиц. — М.: Наука, 1977. — С. 54–55.
4. Губкін А.А., Гавриленко В.С., Бурцев М.И. и др. Некоторые особенности орнитофауны солончаковых водоемов Присамарья // Вопр. биол. диагност. лесных биогеоценозов Присамарья. — Днепропетровск: Изд-во ДГУ, 1980. — С. 132–136.
5. Губкін А.А., Савранский А.В. Некоторые данные о пролете куликов на Днепропетровщине // Мат-лы Всесоюз. конф. по миграциям птиц. — М.: Наука, 1975. — Ч. I. — С. 188–119.
6. Дубына Д.В., Гейны С., Гроудова З. и др. Макрофиты — индикаторы изменений природной среды. — Киев: Наук. думка, 1993. — 434 с.
7. *Определитель* высших растений Украины. — Киев: Наук. думка, 1987. — 545 с.
8. Тарасов В.В. Флора Дніпропетровської та Запорізької областей. Судинні рослини. Біолого-екологічна характеристика видів. — Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ, 2005. — 276 с.
9. *Фізико-географічне районування Української ССР*. — Киев: Изд-во Киев. гос. ун-та, 1968. — 684 с.
10. Флора СССР. — М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1934. — Т. I. — С. 262–263.
11. Флора УССР. — К.: Вид-во АН УРСР, 1953. — Т. 5. — С. 54–55.
12. Mosyakin S.L., Fedorochuk M.M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist. — Киев, 1999. — xxiv + 346 p.

Рекомендує до друку
Д.В. Дубина

Надійшла 23.09.2009 р.

Б.А. Барановский

Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Украина

НАХОДКА *RUPPIA MARITIMA* L. (*RUPPIACEAE*) В КОНТИНЕНТАЛЬНЫХ ВОДОЁМАХ УКРАИНЫ

Описано новое для водоемов континентальной Украины местонахождение (Днепропетровская обл.) *Ruppia maritima* L. — типично приморского вида из семейства *Ruppiaceae*.

Ключевые слова: *Ruppia maritima*, редкий вид, Днепропетровская область, Булаховский лиман.

В.О. Baranovsky

Oles' Honchar Dnipropetrovsk National University, Ukraine

THE SECOND RECORD OF *RUPPIA MARITIMA* L. (*RUPPIACEAE*) IN CONTINENTAL WATERS OF UKRAINE

A new locality for *Ruppia maritima* L., typical marine species of the family *Ruppiaceae*, in a pond of continental Ukraine (Dnepropetrovsk Region) is described.

Key words: *Ruppia maritima*, rare species, Dnepropetrovsk Region, Bulahovsky firth.